

עבודה כמלכודת עוני

משבר התעסוקה בדרום מבליט את הצורך במדיניות ממשלתית שתעודד צעירים להפוך לעובדים מיומנים על ידי מענקים והכשרות מקצועיות

פרופ' מיקי מלול 22.05.15 08:12

משבר התעסוקה בדרום תפס מקום בולט בשיח הציבורי בימים האחרונים. משבר זה מגיע לאחר רצף של סגירת מפעלים ופיטורי עובדים באזור זה כאשר בד"כ מדובר בעובדים לא מיומנים שמשתכרים שכר נמוך יחסית. האם בהכרח מדובר בתהליך שלילי? כאן צריך לעשות את ההבחנה המתחייבת בין עובדים צעירים לעובדים מבוגרים.

קראו עוד בכלכליסט:

- [פתרון באופק](#)
- [כיל תקצה אופציות ב-19 מיליון דולר לעובדים; שכרו של היו"ר גלעד - 811 אלף דולר בשנה](#)
- [כיל מממשת את האיום: הודיעה על סגירת קו ייצור ופיטורים בתרכובות ברומ](#)

עבור העובדים הצעירים (גילאי 20-40) מדובר בהזדמנות ויחד עם מדיניות ממשלה נכונה פיטוריהם עשויים להטיב עימם ועם המשק הלאומי בכלל.

העבודה שצעירים אלה מצאו מיד לאחר שנכנסו לשוק העבודה ללא לימודים גבוהים או הכשרה מקצועית משמעותית מהווה עבורם מלכודת עוני, מלכודת עוני זו היא חמורה יותר עבור פרטים המגיעים ממשפחות מרקע סוציו-אקונומי נמוך מה שמאפיין חלק גדול מהעובדים במפעלים אלה בדרום.

כאשר צעיר מוצא עבודה לפני שהשקיע בלימודים או בהכשרה מקצועית הוא מתרגל לשכר חודשי קבוע (אולי אף נכנס להתחייבויות) גם אם נמוך ומתקשה לחשוב על האפשרות לעזוב את העבודה ולצאת ללימודים, החלטה שמחייבת ירידה ברמת החיים בטווח הקצר, גם אם

בטווח הארוך מהלך זה יועיל לו. הקושי נובע בין היתר ממניעים התנהגותיים כמו הטיית סטטוס קוו שבעצם גורמת לפרט להעריך ביתר את מצבו הנוכחי רק בגלל העובדה שאותה הוא מאייש, מה שכמובן מעצים את מלכודת העוני ומייצר חסמים גבוהים להעלאת המיומנות המקצועית של העובד דרך לימודים או הכשרות מקצועיות. ברור שמסלול תעסוקה זה אינו מניב לפרט מסלול השתכרות אופטימאלי לאורך חייו ומסלול זה אף חושף את הפרט למצב עתידי גרוע הרבה יותר לכשהמפעל ייקלע לקשיים, אז ייתכן שהפרט יהיה מבוגר מידי ואז תהליך הלימודים וההכשרה המקצועית יהיה מורכב הרבה יותר למעשה, מחקרים מלמדים אותנו שסיכוייו של פרט כזה לחזור למעגל התעסוקה בגיל מבוגר הינם קטנים מאוד יחסית לצעירים.

עבור העובדים המבוגרים (40 ומעלה) המצב שונה בתכלית. היציאה ללימודים והסבה מקצועית בשלב זה של החיים הינה מורכבת הרבה יותר וגם לא כדאית כלכלית בחלק מהמקרים כתוצאה מאופק השתכרות קצר יותר.

צילום: עמית שעל

הפגנת עובדי כיל בת"א. הכשרת צעירים היא הדרך היחידה להגדיל את כושר הכשירות של תושבי הכפרות

המשבר מבליט את הצורך במדיניות ממשלתית שתביא לדרום פיתרון בר-קיימא, אך השיח כיום מתמקד רק בדבר אחד והוא: כיצד ניתן להביא מפעלים נוספים לנגב, תוך סבסוד השקעתם ע"י הממשלה. מדיניות זו עלולה להעצים את מלכודת העוני של הצעירים בפריפריה ולמעשה לנתב אותם וצעירים נוספים שיראו כי ניתן למצוא עבודה גם בלי לימודים או הכשרה מקצועית למסלול השתכרות לא יעיל ועם אי ודאות רבה לגבי העתיד.

מדיניות ממשלה לטיפול בבעיית התעסוקה בפריפריה חייבת להביא בחשבון את ההשפעות השונות על עובדים מבוגרים ועובדים צעירים. את הצעירים צריך להרחיק מעבודות לא מיומנות ולמעשה להתנות כל סבסוד של מפעל שמעסיק עובדים לא מיומנים בפיטורי העובדים הצעירים ובביסוס כוח העבודה שלו על עובדים מבוגרים בלבד. לכח העבודה הצעיר שיפוטר ממפעלים אלה הממשלה צריכה להעניק תמיכה תוך כדי תקופת האבטלה בצורת מענקי לימודים והכשרה מקצועית על מנת לעודד את הצעירים להיכנס לשוק העבודה כעובדים מיומנים, לחלק מהפרטים יתאימו לימודים אקדמיים, לחלקם טכנאות והנדסאות ולשאר הכשרות מקצועיות מגוונות.

בנוסף, נדרשת מדיניות משלימה כללית לשוק העבודה בישראל והיא קביעת שכר מינימום ומס הכנסה שלילי דיפרנציאליים למבוגרים ולצעירים. שכר מינימום גבוה לצעירים (פעולה שתקבע סף כניסה גבוה לצעירים לשוק העבודה ותחייב אותם לרכוש הכשרה מקצועית כלשהיא לפני שהם מתחילים לעבוד) ושכר מינימום נמוך יחסית למבוגרים שיאפשר העדפת המבוגרים על פני הצעירים בעבודות פשוטות. מדיניות זו תוביל להקצאת עובדים יעילה יותר בשוק העבודה ומיצוי יתרונות יחסיים של המשק הישראלי בצורה אופטימלית. על מנת לא ליצור אפליית שכר בין מבוגרים לצעירים יש להעלות את מס ההכנסה השלילי למבוגרים (כך שבסה"כ שכרם + מס ההכנסה השלילי ישתווה לפחות לשכר המינימום של הצעירים).

כצעדים משלימים, הממשלה חייבת להקים מרכזי תעסוקה והשמה רציניים בפריפריה (לשכות התעסוקה הקיימות לא באמת ממלאות ייעוד זה כיום) מרכזים שיוכלו לזהות את הפוטנציאל הטמון בפרטים, לזהות ולשחרר חסמים לכניסה לשוק העבודה בצורה אופטימלית והענקת כלים לרכישת יכולות כמו הכשרות מקצועיות ולימודים גבוהים.

כלים אלו יאפשרו להשיג את המטרה שהיא הגדלת התעסוקה וכושר ההשתכרות של תושבי הפריפריה בדרך יעילה ואפקטיבית יותר מסתם לסבסוד מפעלים.

פרופ' מיקי מלול הוא ראש המגמה לכלכלה וחברה במחלקה למנהל ומדיניות ציבורית,
אוניברסיטת בן-גוריון בנגב